

РУХ НАСЕЛЬНІЦТВА Ў БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІМ ПАМЕЖЖЫ Ў МІЖВАЕННЫ ЧАС

С.А. ФЯДЗЕЧКА

*Палескі дзяржаўны ўніверсітэт,
г. Пінск, Рэспубліка Беларусь*

УВОДЗІНЫ

У гісторыі Беларусі дастаткова прыкладаў міграцыі. Асабліва вызначаўся ў гэтым сэнсе перыяд напрыканцы 19 – пачатку 20-га стагоддзяў. Найбольш значнымі падзеямі былі:

– масавая міграцыя падчас сталыпінскіх рэформ у Сібір (за 1904 – 1914 гг. з беларускіх губерняў выехала 356 378 чалавек), Паўднёвую і Паўночную Амерыкі (за 1903–1913 гг. – 1,5 млн. чалавек), Германію (у 1912 г. там працавала 100 тыс. выхадцаў з беларускіх губерняў) [1, с. 265]. Трэба адзначыць, што ў апошніх двух выпадках мела месца звычайнае адыходніцтва, якое набыло такія формы дзякуючы капіталістычным зменам у грамадстве;

– перасяленне бежанцаў падчас Першай Сусветнай вайны на Усход (у пачатку кастрычніка 1915 г. каля Рэчыцы знаходзілася 64000 бежанцаў, да пачатку 1916 г. у Мінскай губерні асела больш за 157000, у Віцебскай – 90000 бежанцаў. Усяго іх колькасць склала каля 1500000 чалавек) [2, с. 313].

Заканчэнне ваенна-палітычных канфліктаў у пачатку 20-х гадоў прывяло да афармлення новых геапалітычных умоў існавання народаў Усходняй Еўропы. Гэта прывяло да новай хвалі эміграцыі. У міжваенны час працягвалася легальная эміграцыя ў Паўднёвую і Паўночную Амерыкі, якая мела пераважна эканамічныя карані і такім чынам не давала дастатковага ўяўлення аб сацыяльна-палітычных працэсах на тэрыторыі Беларусі. Працэсы эміграцыі шырока даследаваліся беларускімі навукоўцамі. Але асобнай з’явай, на якую не звярталі ўвагі, была нелегальная эміграцыя на савецка-польскай мяжы. Тым не менш беларускія архівы ўтрымоўваюць дакументы мясцовага польскага кіраўніцтва [3] і Корпуса Пагранічнай Аховы [4] на падставе якіх можна прааналізаваць гэтую з’яву.

ВЫНІКІ І ІХ АБМЕРКАВАННЕ

Нелегальная эміграцыя – з’ява, цяжкая для вывучэння па многіх прычынах. Цяжкасці паходзяць ад самога характару з’явы, яго незаконнасці. Незаконны перасоўванні адбываюцца па-за юрысдыкцыяй улад, і таму ніякая афіцыйная інфармацыя па гэтаму пытанню звычайна недасягальна. Таксама прычыны, якія пабуджаюць да вандроўкі з краіны ў краіну, маюць месца пры надзвычайных абставінах. Нелегальным эмігрантам наогул лічыцца чалавек, які па-за законам пераходзіць у іншую краіну і пражывае там, парушаючы тым самым законы гэтай краіны. Таму ён – «незадакументаваны рабочы», асоба, не меючая права грамадзянства ці незаконны эмігрант [5, с. 409].

Падзеі, якія адбываліся па абодва бакі польска-савецкай мяжы ў 1929–1933 гг., надзвычай моцна абвастрылі супярэчнасці ў грамадстве. Калектывізацыя ў БССР і эканамічны крызіс у Польшчы вызначылі слаі грамадства, якія не ў стане былі існаваць на гэтых тэрыторыях.

Нелегальная эміграцыя 20–30-х гг. ХХ стагоддзя непараўнальна па маштабах з міграцыяй пачатку стагоддзя, але таксама патрабавала істотных умоў для яе пачатку. Па характары гэтага працэсу можна зрабіць вывады аб сацыяльна-палітычных і эканамічных працэсах у суседніх краінах, а таксама, разгледзеўшы нацыянальны склад эмігрантаў, вызначыць этнічны аспект праблемы.

Нелегальны міграцыйны рух праз польска-савецкую мяжу з Заходняй Беларусі ў пачатку 30-х гадоў быў выкліканы перш за ўсе крытычным станам эканомікі з польскага боку і калектывізацыяй з савецкага. Крушэнне Ёллі Стрыт (Wall Street) у 1929 г. моцна ўздзейнічала на эканомікі ўсіх еўрапейскіх краін. Мноства галін прамысловасці – апрацоўка металаў, дрэваапрацоўка і будаўніцтва апынуліся ў цяжкім становішчы. У выніку колькасць беспрацоўных моцна ўзрасла па ўсёй Еўропе. Фінансавыя цяжкасці наспаткалі і сельскую гаспадарку. Вялікая колькасць малых гаспадарак не вытрымала ціску крызісу і знікла. Наогул, сацыяльная абарона была кепска арганізавана, і як вынік мноства людзей былі вымушаны шукаць работу па-за межамі сельскай грамады.

Раней Амерыка была «зямлей заповітай» для вялікай колькасці беларусаў. У 20-х гг. ХХ ст. урад Злучаных Штатаў прыняў больш жорсткую эміграцыйную палітыку, якую падтрымала Канада. Пасля гэтага толькі некалькі сот беларусаў здолелі атрымаць магчымасць эміграваць у ЗША кожны год. Патэнцыяльныя беларускія эмігранты вымушаны былі шукаць іншыя накірункі эміграцыі.

У першыя гады пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі вялікая колькасць людзей у заходніх краінах звярталася да Савецкіх улад за дазвалам на эміграцыю ў СССР, але пускалі толькі малую частку прэтэндэнтаў. У 20-х гг. XX ст. рабочым з заходніх краін дазваляўся пераезд у СССР толькі праз так званыя канцэсіі, распаўсюджаныя ў час НЭПа як адна з форм існавання заходніх прадпрыемстваў на тэрыторыі Савецкага Саюза.

У 30-я гг. XX ст. асноўнымі сродкамі, дзякуючы якім рабочы з заходняй краіны мог апынуцца ў Савецкім Саюзе, былі створаны на падставе тэхнічных пагадненняў аб дапамозе. Улады СССР заключалі кантракты са шматлікімі амерыканскімі, нямецкімі, французскімі і іншымі прадпрыемствамі. Згодна з афіцыйнымі савецкімі крыніцамі, у пачатку верасня 1932 г. у краіне працавалі 9190 замежных спецыялістаў і 10655 замежных рабочых, якія знаходзіліся ў краіне разам з сем'ямі, якія налічвалі 17655 асоб: усіх разам каля 37500 асоб [6, с. 185]. Гэта лічба, верагодна, уключае ў сябе тых, хто ўступіў на тэрыторыю краіны незаконна.

Падчас Вялікай Дэпрэсіі колькасць нелегальных эмігрантаў значна павялічылася. Тысячы людзей нелегальна пераходзілі мяжу паміж СССР і Польшчай. Падобная з'ява назіралася таксама на фінска-савецкай мяжы. Гэтай праблеме была прысвечана надзвычай малая колькасць даследаванняў. Выдадзеныя даследаванні тычацца галоўным чынам палітычных бежанцаў, напрыклад, членаў КПЗБ і спачуваючых ім. Тых, хто перасяляўся ў СССР ці імкнуўся гэта зрабіць па эканамічных прычынах, атрымалі ад даследчыкаў значна менш увагі [7, с. 190].

Аналізуючы дакументы польскага боку, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі ў абласных дзяржаўных архівах Гродна і Брэста, можна сцвярджаць, што колькасць асоб, якія перайшлі мяжу, толькі ў 1930–1932 гг. складае дакументаваны мінімум у 2500 чалавек. Дакументацыя па гэтай праблеме носіць спарадычны характар. Ніякіх агульных выніковых дакументаў па праблеме нелегальнай эміграцыі ў абодвух накірунках не стваралася. Аналіз з'явы рабіўся на ўзроўні аналітычных запісак да палескага ваяводы (падобнае ў іншых ваяводствах вызначыць цяжка з-за адсутнасці дакументаў). Маючы на ўвазе нелегальны характар з'явы, можна сцвярджаць, што сапраўдныя лічбы ў некалькі разоў большыя за пацверджаныя дакументальна. Матэрыял даследавання складаецца з 1454 чалавек, з іх 81,2% мужчыны, 18,8% жанчыны. У адрозненне ад вялікай хвалі эміграцыі з Беларусі ў Амерыку напрыканцы XIX – пачатку 20 стагоддзяў, незаконныя эмігранты былі пераважна мужчынамі.

Табл. 1. Справаздача аб асобах, якія перайшлі савецка-польскую мяжу (па дадзеных ПВУ) [8].

№	Дата справаздачы	Колькасць перайшоўшых мяжу	Нацыянальны склад (па вядомых дадзеных)				Заўвагі
			беларусы	палякі	рускія	іншыя	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	31.3.1930	58					Прышлі з СССР.
2.	19.7.1930	82					Збеглі ў СССР. 80 – праваслаўныя, 2 – каталікі, 12 – сымпатызуюць КПЗБ. Косаўскі павет.
3.	15.10–31.11.1930	92					Прышлі з СССР.
4.	26.1.1931	49					Прышлі з СССР. Дрысенскі павет.
5.	1–15.2.1931	94	83	3	4	4	Прышлі з СССР. Лунінецкі павет.
6.	1.4.1931	1					Прышоў з СССР. Верагодна – агент, пайшоў назад.
7.	4.5.1931	5	3	2			Прышлі з СССР. 2 – пайшлі назад.
8.	19.9.1931	82					Пайшлі ў СССР. 78 – затрыманы.
		102					Вернуты з СССР.
		45					Прышлі з СССР.
		36					Прышлі з СССР.
		154	136	13	4	1	Прышлі з СССР.
		142	128	10		4	Прышлі з СССР.
9.	12.10.1931	42					Пайшлі ў СССР. 31 – затрыман.
		43					Пайшлі ў СССР. 14 – затрыман.
		36					Пайшлі ў СССР. 15 – затрымана, 4 – вернуты з СССР.
		94					Пайшлі ў СССР. 24 – затрымана, 8 – вернуты.
10	4.4.1932	8					Прышлі з СССР. 5 – праваслаўныя.
11	4.4.1932	7					Прышлі з СССР. 7 – праваслаўныя.
12	15.4.1932	57	5	1			Прышлі з СССР. 5 беларусаў, 1 паляк пайшлі назад.
13	Вынік 31.3.1930 – 15.4.1932	739 (8) 301 (162) 114	401	33	9	9	Прышло з СССР. Вяртаюцца назад у СССР. Пайшлі ў СССР. Затрымана пры зыходзе ў СССР. Вернуты з СССР.

Табл. 2. Справаздача аб асобах, якія перайшлі савецка-польскую мяжу (па дадзеных НВУ) [9].

№	Дата справаздачы	Колькасць перайшоўшых мяжу	Нацыянальны склад (па вядомых дадзеных)				Заўвагі
			беларусы	палякі	рускія	іншыя	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	1922 – 1929	83					Збеглі ў СССР.
2.	1922	47					Прайшлі з БССР.
3.	1923	24					Збеглі ў СССР.
4.	1923	29					Прайшлі з СССР.
5.	1925	10					Прайшлі з СССР.
6.	1927	8					Прайшлі з СССР.
7.	1930	10					Збеглі ў СССР.
8.	1928 – 1934	41					Збеглі ў СССР.
9.	1937	4					Прайшлі з СССР.
10	1930	15					Збеглі ў СССР (затрыманы) [10].
11	Вынік 1922 –1937	98 173					Прайшло з СССР. Пайшлі ў СССР.

Патрэбна адзначыць недасканаласць справаводства па праблеме ў навагрудскім ваяводстве. Не афармлялася ніякіх выніковых дакументаў. Улады абмяжоўваліся пратаколамі допытаў. Пры гэтым не рабілася ніякай аналітычнай работы (як у палескім ваяводстве).

Беларускае бегства на ўсход звязана са становішчам на працоўным рынку. Разам са змяншэннем магчымасцяў працаўладкавання ўвага беспрацоўных пераходзіла на Савецкі Саюз, пяцігадовыя планы якога былі вядомы ў Польшчы дзякуючы радые Камінтэрна (ідэалагічны ціск якога адзначалі польскія ўлады ў сакрэтных дакладах на імя міністра ўнутраных спраў). У той час, як Еўропа змагалася з усеагульным крызісам, Савецкі Саюз планаваў уздым эканомікі галоўным чынам за кошт працоўнай сілы.

Перабегчыкамі былі галоўным чынам нежанатыя мяхчыны з вялікіх сем'яў ці кармільцы сям'і. Звычайна кармілец сям'і пераходзіў мяжу першым. Сям'я спрабавала часта перасекчы мяжу легальна, але такая магчымасць была досыць слабой, таму часта вярталіся да нелегальных спроб. Узроставае структура эмігрантаў нагадвала тую, што і ў Паўночную Амерыку: 45% мужчын былі паміж 20 і 30 гадамі ўзросту. З другога боку, значная колькасць эмігрантаў была старэйшая за 50 гадоў.

Пераход мяжы суправаджаўся вялікай рызыкай. Абодва бакі, і польскі і савецкі, прымалі вельмі падобныя жорсткія меры для аховы мяжы. Акрамя звычайнай сістэмы пагранічнай аховы, стваралася своеасаблівая санітарная зона, якая на польскім баку складалася з ідэалагічна сталых *асаднікаў*, а на савецкім са спецыяльна створаных «*чырвонаармейскіх калгасаў*», якія камплектаваліся былымі ваеннымі і ўзначальваліся афіцэрамі. Такім чынам акрамя непасрэдна мяжы, трэба было пераадолець прыкладна 20–40 кіламетраў спецыяльнай зоны [11]. Таму больш напружаным рухам нелегальных эмігрантаў вызначалася Палессе, дзе мерапрыемствы па ахове мяжы, дзякуючы прыродным умовам, давалі менш плену.

Нелегальная эміграцыя пасля 1933 года значна зменшылася. Верагодна, галоўным фактарам быў эканамічны ўздым, у выніку чаго зменшылася колькасць беспрацоўных. Другім фактарам была пазіцыя польскіх і савецкіх улад. Абодва бакі не жадалі пасіўна назіраць за гэтай з'явай. Акрамя таго ў гэты час нармалізуюцца адносіны паміж СССР і Польшчай, у ліпені 1932 г. заключаецца пагадненне аб ненападзе. Вялікая колькасць даследчыкаў лічыць, што ў гісторыі савецка-польскіх адносін гэта быў перыяд найбольшага збліжэння і супрацоўніцтва [12, с. 8].

Змяншэнню эміграцыі спрыялі веданне фактаў аб умовах, у якіх існавалі эмігранты. Нават у параўнанні з Польшчай у час крызісу, умовы жыцця ў Савецкім Саюзе былі значна горшыя. У пачатку 30-х гадоў СССР меў вядомыя праблемы з забеспячэннем насельніцтва харчаваннем дзякуючы безагляднай калектывізацыі. Стрымлівалі эміграцыю і беспрычынныя арышты, допыты, заключэнні. Шмат хто спрабаваў вярнуцца назад.

Перш за ўсё неабходна адзначыць, што дадзеныя аб асобах, якія перайшлі мяжу, не былі апрацаваны па нейкаму стандарту ў храналагічнай ці іншай залежнасці. Справаводства палескага і навагрудскага ваяводскіх упраў не падводзіла вынікаў эміграцыі па нейкіх паказчыках, аддаючы перавагу разавым справаздачам па факту пераходу, спарадычна ствараючы зводныя ведамасці з анкетнымі дадзенымі эмігрантаў (паходжанне, узрост, нацыянальнасць, веравызнанне, сувязь з савецкім бокам, сучасным месцазнаходжаннем).

Аналізуючы прычыны нелегальнай эміграцыі насельніцтва, можна вызначыць асноўныя з іх:

– выкліканыя эканамічнымі праблемамі. Перш за ўсё гэта глабальны эканамічны крызіс 30-х гадоў, які мацней адбіўся на адсталых краінах, і Польшчы ў тым ліку;

– выкліканыя сацыяльна-палітычнымі праблемамі. Калектывізацыя ў СССР зрабіла небяспечнай прыналежнасць да заможнай часткі сялянства.

СССР, безумоўна, карыстаўся сваёй ідэалагічнай перавагай сярод бяднейшай часткі насельніцтва. Тое, што рабіла немагчымым жыццё ў СССР для багатых сялян, прываблівала беларускіх сялян-беднякоў, якія пражывалі ў Заходняй Беларусі. Польскія ўлады адзначалі ўзмоцненую агітацыю з боку СССР, якая грунтавалася на наступных тэзісах:

- неабходнасць пабудовы Днепрагэса трымастамі тысячамі працаўнікоў;
- клопат дзяржавы аб матэрыяльным становішчы рабочых і сялян у СССР.

Можна вызначыць адсутнасць выражанай камуністычнай прапаганды, ціск рабіўся перш за ўсё на сацыяльна-эканамічныя тэзісы. Аддзел Бяспекі ПВУ ў сваёй аналітычнай запісцы [13] у Міністэрства Унутраных спраў Рэчы Паспалітай характарызаваў катэгорыі збеглых у СССР:

- скампраметаваныя члены кампартыі (10 выпадкаў);
- беспартыйныя рэвалюцыйныя акты (7 – 10 выпадкаў);
- шпіены (10 выпадкаў);
- грамадзяне, якія маюць радню ў СССР;

– найбольшая па колькасці група – тыя, хто не меў маёмасці, працы і сымпатызаваў Савецкай уладзе.

Як было сказана вышэй, асноўнай прычынай нелегальнай эміграцыі з СССР з’яўлялася калектывізацыя. Паказальны тайны даклад сталінскага павятовага старасты палесскаму ваяводзе ад 4 мая 1930 г. [14], у якім прыводзіліся вынікі допыту беглых:

– Богуш Юліян – урадженец сяла Мар’янаўка Жыткавіцкай гміны, аставіў там жонку і дзіця (брат Богуша Станіслаў быў сасланы на Салавецкія астравы на 10 гадоў як супраціўнік Савецкай улады, другі брат Браніслаў быў сасланы на 3 гады ў Сібір). Сам уцякач ужо знаходзіўся пад арыштам у Жыткавічах, дзе, па яго словах, было сабрана каля 300 чалавек за агітацыю супраць калектывізацыі. Другой турмой такога роду з’яўляецца была дварэц у Людзевічах (Ludzieniewicze) Жыткавіцкай гміны (стыль справаздачы захаваны – *нат. С.Ф.*), дзе знаходзілася каля 120 чалавек. Юліян Богуш таксама сведчыць аб сутыкненні паміж незадаволенымі палітыкай калектывізацыі сялянамі вескі Верасніца (Weresnica) і атрадам войскаў колькасцю да 150 чалавек.

– Шукановіч Андрэй – не быў прылічаны да кулакоў, але тым на менш агітаваў супраць калектывізацыі, збег, пакінуўшы дома жонку і двух дзяцей. Адзначаецца моцная рэлігійнасць у праваслаўнай веры.

– Лукашэвіч Тадэвуш – збег з-за пагрозы арышту (служыў у польскай арміі).

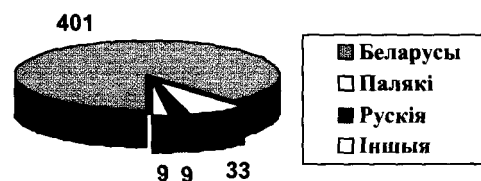
– Дашкевіч Юліян – збег з-за прыналежнасці да каталіцкай веры.

– Асецкі і Пракаповіч – няма дакладных дадзеных, утрымліваюцца пад арыштам, ёсць думка, што яны – агенты разведкі.

Звяртае на сябе ўвагу пачасовае размеркаванне хваляў эміграцыі. Найбольшая колькасць прыйшоўшых з боку СССР прыходзіцца на час з верасня па сакавік, гэта сведчыць аб тым, што ў час найбольшай гаспадарчай занятасці эмігранты з СССР не лічылі неабходным пакідаць краіну і асабістую гаспадарку. У гэты ж час уцекачы з Польшчы асабліва не падпарадкоўваліся гападарчым справам. Гэта яшчэ раз пацвярджае агульныя прычыны эміграцыі: калектывізацыя ў СССР і сусветны эканамічны крызіс у Польшчы.

Дзейнасць уладаў абедзвюх краін – Польшчы і СССР – вызначае стан дзяржаўнай ідэалогіі ў дачыненні да ўцекачоў. Як не дзіўна, пазіцыі дзяржаў прыкладна супадалі. Калі польскія ўлады не жадалі выпускаць эмігрантаў (з 301 уцекача 162 было затрымана Корпусам Пагранічнай Аховы (КОР)), то савецкія ўлады вярталі большасць затрыманых назад (114 чалавек). Наколькі рэгуляваўся такім чынам паток эмігрантаў з СССР у Польшчу, вызначыць немагчыма з-за недахопу інфармацыі аб дзейнасці пагранвойскаў НКВС СССР. Але польскія ўлады прымалі ўсіх (з адпаведнай праверкай), на мясцовым узроўні падымаючы пытанне аб звароце да Лігі Нацый за дапамогай (верагодна, чакаючы большай колькасці ўцекачоў ад калектывізацыі і голада).

Звяртаючы ўвагу на нацыянальны склад эмігрантаў, трэба адзначыць, што небеларусы складаюць тут нават меншую частку, чым яны складалі наогул сярод насельніцтва БССР. Такую з’яву можна растлумачыць тым, што асноўная прычына нелегальнай міграцыі – калектывізацыя – уздзеінічала на вясковае насельніцтва, зра-зумела беларускае.

Мал. Нацыянальны склад уцекачоў з СССР

Дыяграма створана па дадзеных ПВУ. Неадпаведнасць у колькасці выклікана недакладнасцю справаводства, нацыянальнасць перабегчыкаў указвалася не заўсёды, часта яе замянялі сведкі пра веравызнанне.

ВЫВАДЫ

Падзеі 20-х–30-х гг. XX ст. надзвычай павялічылі рухомасць людзей на беларуска-польскім памежжы, таму супярэчнасці ў грамадстве часта ператвараліся ў эміграцыю, а не ўзброенае процістаянне. Такім чынам, нелегальную міграцыю на беларуска-польскай мяжы ў 1929–1932 гг. можна вызначыць не толькі як форму сацыяльна-палітычнага пратэсту супраць існуючых абставін, але і як спосаб пазбегнуць залішняй сацыяльнай напружанасці на фоне буйных сутыкненняў, якія прайшлі ў пачатку XX ст.

ЛІТАРАТУРА

1. Эканамічная гісторыя Беларусі / В.І. Галубовіч [і інш.]; пад рэд. праф. В.І. Галубовіча. – Мінск: ВП «Экаперспектыва», 1999. – 410 с.
2. Нарысы гісторыі Беларусі: у 2 т. / рэдкал.: Касцюк М.П. (гал. рэд.) [і інш.] – Мінск: Беларусь, 1994. Т. 1. – 520 с.
3. Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Ф. 1. – Воп. 9. – Спр. 937; Дзяржаўны архіў Гродзенскай вобласці. – Ф. Р-541. – Воп. 1. – Ф. 551. – Воп. 1.
4. Занальны дзяржаўны архіў Маладзечна. – Ф. Р-5. – Воп. 1. – спр. 60.
5. Ellen M. Brennan, Irregular Migration: Policy Responses in Africa and Asia. – International Migration Review. – Vol. XVIII. – No 3. – Fall 1984. – с. 400–410.
6. Корниенко, Л.Н. Развитие интернациональных связей советского рабочего класса в годы первой пятилетки / Л.Н. Корниенко // История СССР. – 1979. – №6. – С. 65–75.
7. Tomaszewski J. Z dziejow Polesia. Zarys stosunkow społeczno-ekonomicznych. – Warszawa, 1963.
8. Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Ф. 1. – Воп. 9. – Спр. 937.
9. Дзяржаўны архіў Гродзенскай вобласці. – Ф. Р-541. – Воп. 1; Ф. – 551. – Воп. 1.
10. Занальны дзяржаўны архіў Маладзечна. – Ф. Р-5. – Воп. 1. – Спр. 60.
11. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. – Ф. 1. – Воп. 11. – Спр. 251. – Арк. 11.
12. Матерски В. К вопросу о периодизации польско-советских отношений в межвоенный период / В. Матерски // Вестник Московского университета. – 1995. – №4. – С. 70–85.
13. Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Ф. 1. – Воп. 9. – Спр. 937. – Арк. 285–286.
14. Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці. – Ф. 1. – Воп. 9. – Спр. 1322. – Арк. 1.

MOVE OF THE POPULATION IN THE BELARUSIAN - POLISH BORDER ZONE DURING THE INTERMILITARY PERIOD

S.A. FYADZECHKA

Summary

Illegal emigration between BSSR and Poland has appeared during 1929–1933. It was display of natural need in moving inside the Belarus society, is artificial 1921 divided by the Riga peace treaty. The primary factors directly generated illegal emigration, were Great Depression (from the Polish side), collectivization and creation of totalitarian system in the USSR. From the Polish side have emigrated a poor men and the unemployed. From the Soviet side ran from collectivization and deprivation of the property (for fermers).

Паступіў у рэдакцыю 30 верасня 2008 г.